

Nr 1956

av herr Bohman m. fl.

med anledning av propositionen 1975:26 om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m.

Under de senaste åren har i genomsnitt 25 000 å 30 000 invandrare varje år kommit till vårt land. En invandring av denna omfattning ställer stora krav på det mottagande samhället. Det rör sig inte bara om olika nationsgrupper av varierande storlek; varje invandrare är en individ för sig med sina speciella förutsättningar och förväntningar. Hittills har samhället inte i tillräcklig utsträckning lyckats informera och hjälpa invandrarna till rätta. Invandrarnas och minoriteternas egna organisationer kan här vara till god hjälp.

I regeringens nu framlagda proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken används för första gången ordet "minoritet". Hittills har myndigheternas intresse nästan uteslutande varit inriktat på de nyinvandrades problem, medan de i vårt land redan befintliga minoriteterna har vunnit föga förståelse. Statens invandrarverk har länge vägrat att ge bidrag till baltiska organisationer med hänvisning till att de kan betraktas som "etablerade minoriteter" och därmed faller utanför verkets ansvarsområde.

Dåvarande högerpartiet behandlade i sitt år 1968 utgivna program "Minoritets- och invandringspolitik" både minoritets- och invandrarfrågor. Vi hälsar med tillfredsställelse att regeringen nu har godtagit detta synsätt.

Målen

Moderata samlingspartiet ansluter sig till de av invandrarutredningen uppställda målen, vilka står helt i samklang med vårt program från 1968.

Jämlikhetsmålet uttrycks i vårt program på följande sätt:

Invandrings- och minoritetsgrupper måste garanteras samma sysselsättningstrygghet, bostadsstandard, sociala förmåner, rättssäkerhet, rätt och möjligheter till skolutbildning som befolkningen i övrigt samt möjligheter till särskild undervisning i språk och samhällskunskap, möjligheter till undervisning på det egna språket även i andra ämnen.

Valfriheten betonas i följande uttalande:

Samhället bör i möjligaste mån tillgodose minoritetsgruppernas förväntningar och invandrings- och minoritetspolitiken följaktligen utformas så

1. att individerna i minoritetsgrupperna själva får valfrihet avseende sam-

mansmältning med den inhemska befolkningen främst i vad gäller sådana kulturaktiviteter som upprätthållande och vidareutveckling av språkkunskaper, religion, särskilda konstarter och andra speciella kunskaper;

2. att samhället garanterar valfriheten genom ett aktivt materiellt och personellt stöd till olika minoriteters kulturella och andra aktiviteter.

Den uppskattning av invandrades och minoriteters kultur och traditioner som präglar vår inställning gör att också *samverkansmålet* blir självklart.

Arbetsmarknads-och sociala frågor

Utländska medborgare har i stort sett samma rättigheter men också samma skyldigheter som vårt lands egna invånare.

Invandringens omfattning styrs nästan uteslutande av utvecklingen på arbetsmarknaden. Därför utgör förhållandena i arbetslivet en mycket viktig del av invandringspolitiken. Introduktionen på arbetsplatsen måste ges hög prioritet. För invandrare från utomnordiska länder krävs att arbete, bostad och arbetstillstånd måste ordnas före inresan. I samband med att arbetstillstånd beviljas bör de blivande invandrarna också ges elementärt informationsmaterial om förhållandena på svensk arbetsmarknad. Sådant material bör tillställas även inomnordiska invandrare.

Moderata samlingspartiet vill betona vikten av att invandrarna erbjuds hjälp och råd vid och omedelbart efter ankomsten. De första intrycken i ett nytt land är utomordentligt viktiga för den fortsatta anpassningen. Det bör åligga arbetsförmedlingen att ta ansvar för invandrarna. Detta kan t. ex. ske genom någon form av faddersystem med hjälp av ideella organisationer bland invandrarna.

Varje invandrare bör vid ankomsten informeras om att han/hon via fackklubbarna kan riskera att bli kollektivansluten till det socialdemokratiska partiet, men att var och en har rätt att reservera sig häremot. Detta finner vi särskilt angeläget med tanke på att riksdagen två gånger uttalat sig mot kollektivanslutningen.

Moderata samlingspartiet kräver vidare att resultatet av den hittillsvarande svenskundervisningen utvärderas. Vidare vill vi understryka att alla studieförbund måste erbjudas samma möjligheter att bedriva svenskundervisning för invandrare.

Det är i detta sammanhang angeläget att betona att flyktingar med kvalificerad utbildning bör hjälpas till en däremot svarande sysselsättning, även om de i början måste acceptera mindre kvalificerade arbeten.

Invandrarernas nuvarande ålderssammansättning gör att invandrarproblemen inom åldringsvården ännu inte blivit särskilt påtagliga. De blir dock alltmer aktuella, inte minst därför att många med familjeanknytning har kommit till Sverige först på äldre dar. Då de inte lärt sig svenska, kan de bli isolerade vid placering på ålderdomshem. Äldringar, som så önskar, bör placeras tillsammans med andra från samma nationella grupp eller språk-

område, vilket underlättar den vårdande och kurativa verksamheten. Detta bör kunna lösas genom interkommunal samverkan.

Om en invandrar- eller minoritetsorganisation själv vill inrätta eller ha inrättat särskilda hem för åldringar inom den egna gruppen, bör sådan verksamhet stödjas. Behovet av tvåspråkig personal samt patientbesökare inom socialvården, sjukvården, nykterhets- och kriminalvården bör beaktas.

Kultur

Försvinnandet av en kultur innebär alltid en förlust, oavsett hur liten eller hur stor grupp som uppbär kulturen i fråga. Därför bör Sverige känna ansvar också för en minoritets- eller invandrargrups kultur och hjälpa till att bevara denna. Detta är inte möjligt, om man inte också ger den möjlighet att bevara sitt språk.

Invandrarutredningen har formulerat följande fyra delmål för en kulturpolitik för minoriteter och invandrare:

1. ökade möjligheter till delaktighet i det allmänna svenska kulturutbudet,
2. ökade möjligheter till kontakt med ursprungslandet,
3. ökade möjligheter till kulturell egenverksamhet,
4. ökade möjligheter till kulturell växelverkan mellan minoriteterna och majoritetsbefolkningen.

Till skillnad från utbildningsministern är vi beredda att förorda att dessa delmål fastställs.

Vi kan inte heller dela statsrådets uppfattning att "insatser för invandrades och språkliga minoriteters kulturella verksamhet på ett tillfredsställande sätt bör kunna främjas inom ramen för redan existerande bidragsformer och kulturinstitutioner". Vi vill särskilt framhålla att speciellt stöd erfordras för sådana flyktinggrupper bland minoriteterna som inte har möjligheter till kontakt med sina hemländer och sina naturliga språkområden.

Invandrarutredningen och litteraturutredningen har föreslagit en upprustning av bibliotekens bestånd av litteratur på minoritetsspråk, fördelad på tre eller fem år. I propositionen 1975:26 föreslås för nästa budgetår härför en summa på 1,7 milj. kr., men ingenting sägs om fortsatt upprustning. Vi anser att riksdagen bör uttala sig för en flerårig bidragsgivning för detta ändamål.

Utgivningen i Sverige av böcker, tidningar och tidskrifter på minoritetsspråk är av mindre omfattning. Det är huvudsakligen balterna, som med stora ekonomiska uppoffringar lyckats producera ett betydande antal böcker. Ett produktionsstöd från samhällets sida skulle här vara av stor betydelse.

Tidningar och tidskrifter, som riktar sig till invandrare och minoriteter på deras egna språk, fyller en viktig funktion som sammanhållande element mellan individer ur en folkgrupp men också som medel för samhället att nå ut med information, som kan röra förhållanden både i Sverige och i invandrarnas hemländer.

Det generella press-och tidskriftsstöd som utgår i vårt land bör självfallet omfatta även publikationer på annat språk än svenska, om de i övrigt uppfyller ställda villkor. Tidningen Eesti Päevaleht bör därför i fortsättningen komma i åtnjutande av det rättmätiga stöd som regeringen nu så länge förvägrat den.

Mer eller mindre periodiskt utkommande tidningar och tidskrifter bör få bidrag från kulturrådet eller från invandrarverkets projektbidrag.

Förbättrade möjligheter till sändningar på minoritetsspråk i radio och TV anser vi vara ytterst angelägna, och vi förväntar oss att såväl lokalradion som radioutredningen ägnar dessa frågor tillbörlig uppmärksamhet.

Vi anser att departementschefen bör återkomma till riksdagen med förslag till särskilt anslag för stöd till minoriteters och invandrares kulturella aktiviteter.

Utbildning

Som invandrarutredningen påvisat är förskoleåldern viktig för barnets utveckling. Målet för språkträningen i förskolan bör vara att främja aktiv tvåspråkighet hos invandrabarnen.

Redan 1968 uppdrog riksdagen åt SÖ att anordna försöksverksamhet med lärarundervisning på minoritetsspråk för barn i förskole- och grundskoleåldern. Denna verksamhet igångsattes först läsåret 1972/73, och någon fullständig utvärdering har alltså ännu inte kunnat göras. Preliminära resultat visar dock att de barn som vistas i en enhetlig språklig miljö känner större trygghet än andra.

Barn av samma nationalitet bör alltså samlas i grupper. I vissa kommuner är dock antalet barn av samma nationalitet alltför litet. En värdefull insats görs här av frivilliga organisationer, som bedriver förskolor för barn från vissa minoritetsgrupper – barn som annars inte skulle kunna få den nödvändiga träningen i sitt hemspråk. Ett ekonomiskt stöd härför från samhällets sida är erforderligt och befogat.

I grundskolan ingår stödundervisning, bestående dels av undervisning i svenska som främmande språk, dels av studiehandledning på elevens modersmål. Detta är emellertid inte tillräckligt för att utveckla en aktiv tvåspråkighet hos eleverna. Hemspråksundervisningen bör utformas som undervisning i ett modersmål.

Behovet av utbildade lärare för hemspråksundervisning samt lärare med utbildning att undervisa i svenska som främmande språk måste särskilt beaktas av statsmakterna. Tillgången på lämpliga läromedel är otillräcklig. Behovet av tvåspråkig personal i andra befattningar inom skolan liksom tillgång till kvalificerade tolkar måste också uppmärksammas.

Särskilda skolor för språkliga och religiösa minoriteter

En arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet väntas senare detta år lägga fram förslag om insatser för invandrabarnen. Detta oaktat gör föredraganden redan nu bestämda uttalanden och anför: "Inom det allmänna skolväsendet kan bättre garantier skapas för en kulturell valfrihet än genom särskilda skolor för språkliga och religiösa minoriteter."

Det finns numera endast ett fåtal minoritetsskolor i Sverige till skillnad från i de flesta andra europeiska länder. Här finns två estniska skolor, den judiska Hillelskolan, två katolska skolor (av vilka den ena är grundad redan 1796). De estniska skolorna och Hillelskolan har statsbidrag sedan 1968. Invandrarutredningen förordar att statsbidrag i deras fall även i fortsättningen skall utgå. Om detta sägs ingenting i propositionen. Statsrådets tystlåtenhet i denna fråga kan befaras innebära att även dessa bidrag skall upphöra.

Invandrares och minoriteters möjligheter att bevara sin egen kultur är dock helt beroende av möjligheten att bevara och utveckla det egna språket.

Moderata samlingspartiet anser att valfrihet är en grundläggande princip i ett demokratiskt samhälle. Vi kräver därför att nu existerande minoritetsskolor ges möjlighet att fortleva. Statliga och kommunala bidrag bör utgå såväl till nu befintliga skolor som till sådana som i framtiden kan komma till stånd, om de i övrigt uppfyller allmänna krav på utbildningens kvalitet. Dessa skolor bör få arbetsmöjligheter som är likvärdiga med de allmänna skolornas, och föräldrarnas ekonomiska situation får inte hindra minoritetsbarn att få den undervisning i sitt språk och sin kultur som befordrar deras andliga utveckling.

Föredragande statsrådet anser att ömsesidig förståelse väcks för andra språk och kulturer genom att det i skolan finns ungdomar med olika kulturbakgrund. Vi vill emellertid understryka att erfarenheterna tydligt visat att barn och ungdomar, som införs i en främmande miljö med ett språk som de endast ofullständigt behärskar, riskerar att utsättas för mobbning eller att bli tysta och passiva för att försöka undvika bråk.

Förutom till förskolor och skolor på grundskole- och gymnasienivå bör bidrag utgå till s. k. kompletteringsskolor för minoriteter samt till ferieskolor och folkhögskolekurser.

Föreningar och trossamfund

Föreningslivet i Sverige är väl utvecklat, och även inom invandrar- och minoritetsgrupperna fyller organisationer och samfund en viktig uppgift. De bör komma i åtnjutande av samhällets stöd på samma sätt som andra motsvarande organisationer.

Trossamfunden spelar en stor roll inte bara för den andliga vården utan också för den sociala omvårdnaden av personer tillhörande olika invandrar- och minoritetsgrupper. Det svenska samhället bör inte utöva ett andligt

förmynderskap över olikföreläggande.

Enligt vår mening bör invandrar- och minoritetsorganisation, som är att anse som riksorganisation eller som representerar en viss grupp med mer koncentrerad bosättning, kunna få i första hand ett grundbidrag till centrala administrationskostnader. Om flera organisationer representerar samma nationalitet eller språk, bör bidrag kunna utgå till alla. Verksamhetens omfattning och medlemmarnas egna bidrag bör beaktas vid beräkningen av bidrag.

Av ett i propositionen föreslaget nytt anslag, Åtgärder för invandrare, under budgetåret 1975/76 på 5,7 milj. kr. bör 2,5 milj. kr. avse bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationer.

I propositionen föreslås att statens invandrarverk skall administrera bidragsgivningen och att det bör ankomma på verket att i anvisningar närmare ange de villkor som skall gälla för bidrag.

Moderata samlingspartiet anser att detta är en fråga som bör avgöras av riksdagen. Departementschefen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till bidragsregler.

Statens invandrarverk m. m.

Statens invandrarverk inrättades den 1 juli 1969 och erhöll då en styrelse på sju ledamöter med verkschefen som ordförande. Föredragande statsrådet föreslår ingen ändring däri.

Största delen av vår invandring är arbetsmarknadsmässigt betingad. Det är därför befogat att arbetsmarknadens parter, i detta fall Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen, får möjlighet att delta i utformningen av vår invandringspolitik redan på planeringsstadiet. Riksrevisionsverket har uttalat att detta skulle kunna ske genom att den till verket knutna expertgruppen kompletteras med företrädare för nämnda organisationer. Föredragande statsrådet vill emellertid avskaffa den nuvarande expertgruppen. Vi delar inte hans uppfattning utan hävdar att expertgruppen bör bibehållas och utnyttjas på ett bättre sätt än som hittills skett. I detta ställningstagande har vi stöd av tre myndigheter, som sedan verkets tillkomst varit representerade i expertgruppen, nämligen rikspolisstyrelsen, försvarsstaben och arbetsmarknadsstyrelsen.

Invandrarnas medinflytande bör ökas genom att ett permanent organ av rådgivande karaktär inrättas att biträda invandrarverkets styrelse. Organisationer och sammanslutningar, som ägnar sig åt minoritetsfrågor, bör själva få utse sina representanter i rådet.

Vi kan därför inte biträda föredragande statsrådets förslag att ett permanent organ med företrädare inte bara för invandrare och minoriteter utan också för statliga och kommunala instanser samt arbetsmarknadens parter skall knytas till arbetsmarknadsdepartementet. I ett sådant råd skulle representanter för invandrare och minoriteter komma att utgöra blott en liten del.

Statens invandrarverk har inrättats för att handlägga alla frågor som berör vår invandringspolitik. Vi förordar därför att ett invandrarråd inrättas i invandrarverket samt att regeringen får återkomma till riksdagen med förslag om rådets sammansättning.

Anpassnings- och informationsverksamheten inom verket föreslås härnäst organiserad på två skilda enheter, samordningsenheten och informationsenheten. Vi reser inga invändningar häremot men vill framhålla vikten av att anpassningsbyråns hittillsvarande verksamhet blir föremål för utvärdering och uppföljning.

Statens invandrarverk bedriver emellertid inte enbart anpassningsverksamhet. Tillståndsbyrån övertog vid verkets inrättande uppgifter från utlänningskommissionen, medan medborgarskapsbyrån övertog uppgifter från justitiedepartementet.

Utlokaliseringen från Stockholm av statliga verk och de svårigheter detta medför har drabbat invandrarverket särskilt hårt. Vi motsatte oss som bekant verkets utflyttning. Vid en enkät i höstas angående flyttningsbenägenheten hos verkets tjänstemän var endast 25 % villiga att flytta med till Norrköping, medan så stor del som nära 50 % inte avsåg att medfölja. Det tar lång tid att utbilda kvalificerade handläggare – enligt uppgift 6 månader – vilket försenar och försvårar handläggningen av invandrarärenden.

Tillståndsbyrån handlade under förra budgetåret 103 000 ärenden mot drygt 90 000 året förut. Väsentligt färre kvalificerade ärenden kunde avgöras. Rättshjälpslagens ikraftträdande den 1 juli 1973 har medfört nya arbetsuppgifter och en förlängning av handläggningen. Den 1 juli förra året uppgick balansen vid tillståndsbyrån till drygt 8 000 ärenden, vilket inte är acceptabelt. En lång väntetid skapar stor osäkerhet hos den enskilde invandraren och medför dryga kostnader för samhället.

Vid medborgarskapsbyrån hade man vid budgetårets början en balans på 4 768 ärenden. Även här har ärendenas svårighetsgrad ökat, inte minst därför att nya självständiga stater uppstår med en ny lagstiftning som handläggarna måste sätta sig in i.

Det läge som uppkommit genom utlokaliseringen är alltså utomordentligt bekymmersamt. Verkets möjligheter att fullgöra sina uppgifter har därmed i hög grad försvårats.

Forskningsfrågor

Det material som invandrarutredningen har tagit fram utgör en god grund för en fortsatt forskning kring invandring och minoriteter. De åtgärder som samhället vidtar bör självfallet bygga på vetenskapliga fakta och tillförlitlig statistik, inte på en tillfällig opinion inom regeringspartiet.

Vetenskapliga rön utomlands bör också kunna komma till nytta i svensk minoritetspolitik, inte minst på utbildningsområdet, där inställningen i andra länder är betydligt mer generös än i Sverige.

Vi kan inte biträda föredragandens förslag om en expertgrupp för invandringsforskning knuten till arbetsmarknadsdepartementet. Förslaget kan leda till att forskningen styrs och att dess resultat kan ifrågasättas. Vi föreslår att forskning rörande olika problem i samband med invandrare och minoriteter skall bedrivas inom universitetens ram. Deras möjligheter till tvärvetenskaplig forskning bör utnyttjas.

Auktorisation av tolkar och översättare m. m.

Önskemål om statlig auktorisation av översättare och tolkar har framförts med stigande eftertryck från olika håll. Inte minst har bristen på tolkar och avsaknaden av utbildning och kompetenskrav varit besvärande såväl för samhället som för invandrarna. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att förslag äntligen framläggs.

Den auktorisation av translatorer som under 40 år ägt rum genom Stockholms Handelskammare har skett efter ytterst kvalificerade prov och har därigenom utgjort en garanti för avnämarna. Sedan Handelskammaren numera sett sig nödsakad att upphöra med denna verksamhet, tycks nu som enda alternativ återstå att den övertas av en statlig myndighet. Det förtjänar påpekas att flera av Sverige ratificerade internationella konventioner föreskriver översättningar bestyrkta av "edsvurna översättare" med officiell auktorisation.

Att yrkesbeteckningarna föreslås åtnjuta straffrättsligt skydd hälsar vi med tillfredsställelse. Tendenser till missbruk har kunnat konstateras under senare år.

Mot kommerskollegium som huvudman för verksamheten finns ingenting att invända. Den rådgivande nämnd som föreslås inrättad hos myndigheten bör omfatta en representant för Stockholms Handelskammare, som ju har lång erfarenhet på detta område och företräder näringslivet, en viktig avnämare när det gäller översättningar. Vidare bör såväl Föreningen auktoriserade translatorer som de båda nu existerande tolkorganisationerna av rikskaraktär samt annan språklig expertis beredas plats i nämnden.

I och med att statlig myndighet övertar överinseendet över verksamheten vore det rimligt att myndigheterna rekommenderades att i första hand använda sig av auktoriserade översättare och godkända tolkar i den utsträckning sådana finns att tillgå inom aktuellt språkområde.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs
att riksdagen

1. beslutar att av det i propositionen upptagna anslaget Åtgärder för invandrare om 5 700 000 kr. skall 2 500 000 kr. avse bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationer.

2. hemställer att regeringen i höst förelägger riksmötet förslag till riktlinjer för fördelning av under punkt 1 nämnt bidrag.
3. beslutar att den nuvarande expertgruppen vid statens invandrarverk bibehålls och utökas med en representant för vardera SAF och LO.
4. beslutar att ett invandraråd inrättas inom statens invandrarverk enligt de riktlinjer som anvisats i motionen,
5. ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående verkets lokalisering,
6. ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående invandringsforskning,
7. ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande auktorisation av tolkar och översättare samt den rådgivande nämnden inom kommerskollegium.

Stockholm den 1 april 1975

GÖSTA BOHMAN (m)

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) NILS CARLSHAMRE (m)

ALLAN HERNELIUS (m)

ASTRID KRISTENSSON (m)

ERIC KRÖNMARK (m)

CARL-WILH. LOTHIGIUS (m)

BRITT MOGÅRD (m)

G. IVAR VIRGIN (m)

TAGE MAGNUSSON (m)

PER PETERSSON (m)

i Borås

i Gäddvik